

KỶ NIỆM 195 NĂM THÀNH LẬP HUYỆN TIỀN HẢI (1828 - 2023)

Doanh điền sứ Nguyễn Công Trứ với cuộc khẩn hoang thành lập huyện Tiền Hải

NGUYỄN XUÂN KHÁNH
Tỉnh ủy viên, Bí thư Huyện ủy Tiền Hải

Doanh điền sứ Nguyễn Công Trứ (1778 - 1858) quê xã Uy Viễn, huyện Nghi Xuân, tỉnh Hà Tĩnh, là dòng dõi quan lại triều Lê cũ, ông sớm được đào luyện trong khuôn khổ của ý thức hệ phong kiến, đề cao thuyết quân thân của Nho giáo. Ông là người khởi xướng, tổ chức và chỉ huy cuộc khẩn hoang thành lập huyện Tiền Hải.

Tiền Hải ngày nay là bãi Tiên Châu xưa. Bãi Tiên Châu được hình thành từ quá trình bồi tạo của sông Hồng, sông Lân và sông Trà Lý. Có địa hình lòng chảo, nhiều sông lạch, thuộc vùng nước triều lên mạnh. Khi nước triều lên tràn vào các cửa sông, theo các dòng sông nhỏ như sông Long Hầu, sông Ngư Dưng (sông Cá), dẫn vào bãi Tiên Châu, cả một vùng đất mênh mông ngập trong nước biển. Cho đến trước những năm hai mươi của thế kỷ XIX, trên bãi Tiên Châu chỉ có một ít cư dân của một vài trại ấp nhỏ dọc các làng lân cận, dân cư làm muối, hoặc chài lưới cuộc sống bấp bênh. Sau khi đánh dẹp cuộc khởi

nghĩa của lãnh tụ Phan Bá Vành, Nguyễn Công Trứ đã nhận rõ thân phận của những người nghĩa binh, bởi "không có ruộng đất, không có nghiệp thương để làm ăn", đã đẩy họ đến sự khốn cùng phải nổi dậy giành lấy quyền sống của mình. Trong lời sớ đề nghị khẩn hoang, trên cơ sở quan sát thực địa bãi Tiên Châu, ông đã nhìn thấy "mỗi lợi tự nhiên đến vô cùng" khi tiến hành công cuộc khẩn hoang vùng đất vàng, đất bạc này. Đề nghị của Nguyễn Công Trứ được vua Minh Mệnh chấp nhận. Tháng 3/1828, Nguyễn Công Trứ đi thuyền đến bãi biển Tiên Châu, trực tiếp tổng chỉ huy cuộc doanh điền. Doanh điền sứ Nguyễn Công Trứ đã chiêu

mộ dân nghèo gần xa và thu hút nghĩa quân cũ của Phan Bá Vành vào cuộc doanh điền. Việc trước tiên, ông chỉ huy thực hiện trong công cuộc khẩn hoang là đào sông đắp đê xây dựng hệ thống thủy nông. Đê sông Lân, sông Trà, sông Cá được hình thành để ngăn mặn. Những dòng sông, nhánh lạch tự nhiên được cải tạo cùng với sông đào làm thành hệ thống thủy lợi thông suốt. Sông Trà Lý ở phía Bắc, sông Hồng ở phía Nam, sông Lân chạy xuyên qua nội địa là những nguồn phù sa màu mỡ vô tận. Sông Long Hầu nguyên là lạch sông tự nhiên nối với sông Trà Lý rồi theo hướng Bắc Nam hợp với sông Kiến Giang từ Kiến Xương chảy

về Long Hầu trở thành trục sông chính, từ trục sông Long Hầu, các làng ấp tiếp tục đào các sông nhánh, tỏa ra hai bên, dẫn nước ngọt tưới cho khắp cánh đồng. Các làng ấp được quy hoạch một cách thống nhất, các làng ven biển tạo thành các vạt đất chày dài song song với nhau theo hướng Đông Tây, đường sông đào phân ranh giới các làng. Làng nào cũng có thể xê sông dẫn nước ngọt phù sa từ sông Long Hầu. Sự thống nhất giữa quy hoạch thủy lợi và quy hoạch lãnh thổ khoa học, tạo điều kiện thúc đẩy lẫn nhau làm tiến bộ phát triển cho nhau là một sáng tạo độc đáo của Nguyễn Công Trứ. Cứ khoảng 10 đặc chiều ngang

Đổng chí Nguyễn Xuân Khánh, Tỉnh ủy viên, Bí thư Huyện ủy cùng các đồng chí lãnh đạo huyện thăm mô hình lúa chất lượng cao.

(600m) của một lý, hoặc 6 đặc chiều ngang của một ấp (60m) lại có một con sông đào thẳng tắp đưa nước sa từ sông Long Hầu về các xứ đồng, các làng ấp. Đây là các mương cái, dân địa phương thường gọi là sông, thuyền lớn có thể đi lại được. Ngoài ra còn có các mương con được đào thêm với chiều rộng khoảng 3m, sâu 3m thuyền nhỏ có thể đi lại được để mở rộng tưới, tiêu. Hệ thống các sông đào này chạy song song với sông Long Hầu ra biển, chúng như bộ xương cá, như hình bàn cờ dẫn nước thông thủy khắp vùng.

Hệ thống đê điều phối hợp với hệ thống sông đào không những bảo vệ được tác hại của bão biển thủy triều mà còn lợi dụng con nước thủy triều để tưới, tiêu có hiệu quả hơn. Hệ thống sông ngòi còn là mạng lưới giao thông đường thủy vô cùng thuận lợi. Các công việc đồng áng như chuyên chở lúa mạ, phân bón đều có thể dùng thuyền. Cách quy hoạch đất đai, các công trình thủy lợi của Nguyễn Công Trứ rất khoa học và có tầm nhìn xa. Hệ thống sông ngòi, cầu cống, đường sá lúc đó đạt tỷ lệ từ 7 - 8% diện tích. Đây là một tỷ lệ

lớn mà các làng cụ thể nào so sánh được. Người Tiền Hải tự hào về các công trình thủy lợi của mình. Thật kỳ tài, sau gần 2 thế kỷ, hệ thống thủy nông của Doanh điền sứ Nguyễn Công Trứ vẫn là nòng cốt của hệ thống thủy nông, cách quy hoạch đó vẫn rất phù hợp với chuẩn xây dựng nông thôn mới ngày nay. Dưới sự chỉ huy của Nguyễn Công Trứ, trong không đầy 6 tháng, hàng trăm ki-lô-mét sông đê được đào đắp, hàng vạn mẫu ruộng được khai phá. 14 lý, 27 ấp, 20 trại, 10 giáp được thành lập với số dân 2.350

người, số ruộng 18.970 mẫu. Tháng 9/1828, công cuộc khẩn hoang hoàn thành. Theo lời tàu của Nguyễn Công Trứ, triều đình phê chuẩn thành lập huyện Tiền Hải gồm 7 tổng (Tân An, Tân Thành, Tân Hưng, Tân Phong, Tân Định, Tân Bồi, Tân Cơ). Huyện lỵ ban đầu đặt tại làng Phong Lai (xã Đông Phong ngày nay). Đến đầu đời vua Tự Đức chuyển về làng Hoàng Tân (thị trấn Tiên Hải ngày nay). Huyện Tiền Hải lúc đó thuộc trấn Nam Định. Sau nhiều lần chia tách sáp nhập và thành lập mới, đến nay huyện Tiền Hải có 32 đơn vị hành chính, gồm 31 xã và 1 thị trấn.

Những thành quả vĩ đại của công cuộc khai hoang ở Tiên Hải năm 1828 do Doanh điền sứ Nguyễn Công Trứ chỉ huy được đánh giá là một bước phát triển nhảy vọt trong lịch sử khai hoang ở Việt Nam, đem lại những bài học vô giá cho công tác chỉ đạo tổ chức khai hoang của Đảng, Nhà nước ta sau này; là kho tàng phong phú những kinh nghiệm về kỹ thuật đào sông đắp đê, cải tạo đất đai, xây dựng các điểm dân cư làng xã, đặc biệt có ích cho quá trình tiếp tục khai hoang của nhân dân Tiên Hải ngày nay.

Tiếng thơm muôn thuở

HOÀNG VĂN TÚY

Phó Bí thư thường trực Huyện ủy, Chủ tịch HĐND huyện Tiên Hải

Đổng chí Hoàng Văn Túy, Phó Bí thư thường trực Huyện ủy, Chủ tịch HĐND huyện trao Huy hiệu 70 năm tuổi đảng cho đồng chí Nguyễn Văn Nghĩa, Đảng bộ thị trấn Tiên Hải.

Ngay sau khi Đảng Cộng sản Việt Nam ra đời (3/2/1930), dưới sự lãnh đạo của Đảng, năm 1930 - 1931, một cao trào cách mạng nổ ra rộng khắp trong cả nước, đỉnh cao là Xôviết - Nghệ Tĩnh. Để hưởng ứng cao trào cách mạng và chia lửa với nông dân Nghệ Tĩnh, dưới sự lãnh đạo của Tỉnh ủy Thái Bình và các chi bộ đảng cơ sở, nông dân 3 làng Nho Lâm, Thanh Giám, Đông Cao đã được chuẩn bị về tư tưởng và sẵn sàng hành động. Sáng ngày 14/10/1930, sau một hồi trống vang lên trước đình Nho Lâm, cùng với tiếng loa, tiếng tù và kêu gọi quần chúng tập hợp, với đội ngũ chính tề, cùng lúc đó từ Thanh Giám, Đông Cao quân chúng cách mạng được tập hợp; đoàn Nho Lâm, Thanh Giám tiến theo đường Đông Châu, đoàn Đông Cao tiến theo hướng cầu Các Già, đến khu vực Trại Diêm (Tây Giang) hai đoàn hợp lại, cùng với nhân dân các làng Thư Điện, Tiểu Hoàng, Trình Phố và nhân dân trong huyện nhân ngày phiên chợ, đoàn người càng thêm đông. Trên một nghìn người tiến thẳng vào huyện lỵ, vừa đi vừa giương cao cờ đỏ búa liềm, biểu ngữ, vừa hô vang các khẩu hiệu cách mạng:

- Không được đụng đến công nông Nghệ Tĩnh.
- Phải trả tiền đào sông Cốc Giang.
- Phá "tư điển gián" thành "công điển quân cấp".
- Yêu cầu giảm sưu thuế, xóa bỏ bắt muối, bắt rượu.
- Ủng hộ liên bang Xôviết.
- Một khí thế hào hùng, sôi động chưa từng có diễn ra ở Tiên Hải lúc bấy giờ. Trước công huyện đường, với những lời lẽ đanh thép lên án kẻ thù, kêu gọi binh lính quay về với nhân dân, đòi quyền lợi chính đáng, ủng hộ Xôviết - Nghệ Tĩnh, cuộc biểu tình càng thêm sôi động. Hoàng hốt trước khí thế mãnh liệt của quần chúng cách mạng, Tri huyện Phan Huy Tiếp bỏ trốn, Lục sự Bế Văn Khánh đã chỉ huy đội lính bản vào đoàn biểu tình làm 8 người hy sinh và 13 người khác bị thương, 40 người bị bắt.
- Ngay trưa hôm đó, chúng đã tiến hành khủng bố trắng rất dã man tại 3 làng: Nho Lâm, Thanh Giám, Đông Cao. Chúng bắt thêm 78 người, trong đó có 33 đảng viên.
- Trong các nhà lao Thái Bình, Nam Định, Hà Nội, các chiến sĩ cách mạng 14/10 và quần chúng cách

mạng kiên trung vẫn tiếp tục đấu tranh với kẻ thù để bảo toàn khí tiết. Tháng 9/1931, chúng đưa các đồng chí ra xét xử tại Thái Bình. Trong phiên tòa, các chiến sĩ đã đanh thép vạch trần tội ác của thực dân Pháp và bè lũ tay sai, khiến chúng không tìm được chứng cứ để buộc tội, cuối cùng chúng đã phải dùng hình thức áp đặt 9 đồng chí phạm vào tội "âm mưu khuynh đảo chính phủ" lên án từ 10 - 15 năm tù; đồng chí Ngô Duy Phôn, một chiến sĩ kiên cường, bất khuất bị kết án 15 năm tù khổ sai đầy đi Côn Đảo; 31 đồng chí khác bị kết án từ 2 - 5 năm. Tổng cộng tất cả số năm tù của 40 đồng chí là 225 năm.

Cuộc biểu tình của nhân dân Tiên Hải ngày 14/10/1930 có ý nghĩa lịch sử to lớn và có tiếng vang trong toàn quốc. Vai trò lãnh đạo của Đảng, trực tiếp là Tỉnh ủy Thái Bình và các chi bộ cơ sở đã được khẳng định. Xứ ủy Bắc Kỳ đã khẳng định "cuộc biểu tình lưu huyết ở Tiên Hải (Thái Bình) có thể là bước đầu hết thấy công nông quần chúng đấu tranh kịch liệt ở Bắc Kỳ", đồng thời khẳng định quyền và năng lực lãnh đạo cách mạng của Đảng ta, đem lại cho nhân dân niềm tin vững

chắc vào giai cấp vô sản và sức mạnh vĩ đại của chính bản thân mình.

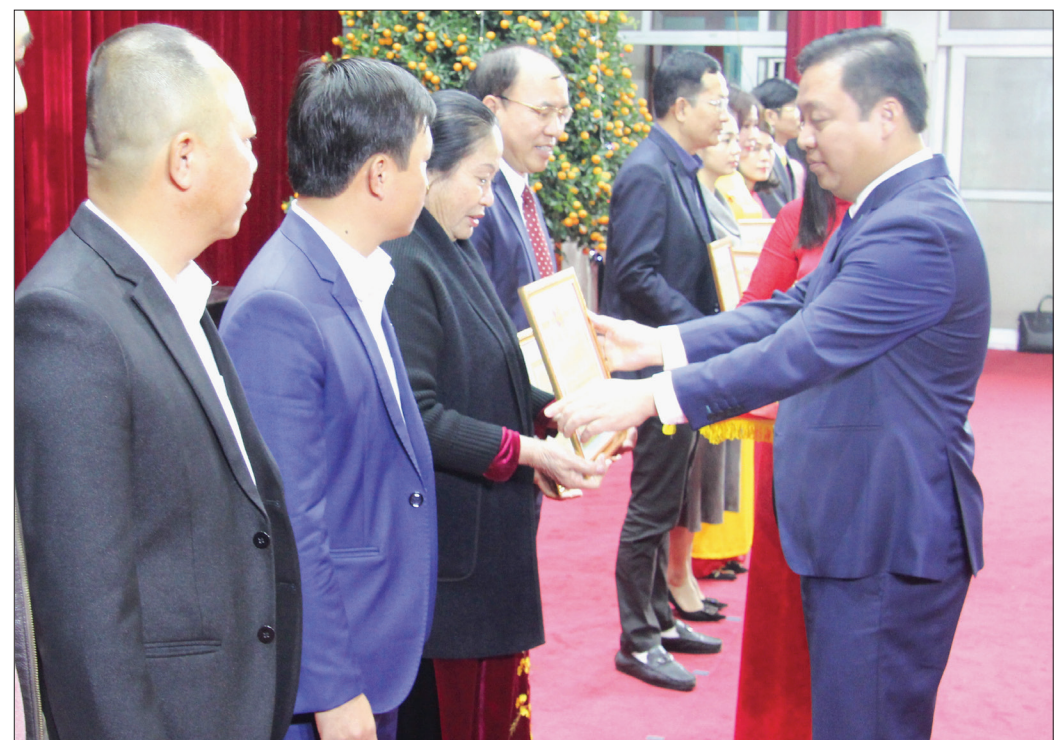
93 năm đã qua, với ý nghĩa sâu sắc của cuộc biểu tình 14/10/1930, Đảng bộ và nhân dân Tiên Hải luôn nêu cao và phát huy truyền thống vẻ vang qua từng thời kỳ cách mạng. Dưới sự lãnh đạo của Đảng, nhân dân Tiên Hải đã vùng lên giành chính quyền, cùng với nhân dân cả nước làm nên thắng lợi vĩ đại của Cách mạng Tháng Tám năm 1945, lập nên nước Việt Nam dân chủ cộng hòa, nhà nước công nông đầu tiên ở Đông Nam châu Á. Trong cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp xâm lược, các tổ chức cứu quốc ở Tiên Hải đã được thành lập và hoạt động sôi nổi. Thực hiện bình dân học vụ, hũ gạo kháng chiến; phong trào du kích, tự vệ rào làng kháng chiến, phong trào nuôi quân, chăm sóc thương binh góp phần cùng với quân dân cả nước chống giặc đói, giặc dốt và giặc ngoại xâm. Quân và dân Tiên Hải đã đánh hàng trăm trận, san phẳng hàng chục đồn bốt và tháp canh, giải phóng quê hương. Trong cuộc kháng chiến chống Mỹ cứu nước, Đảng bộ và nhân dân Tiên Hải đã hoàn thành xuất sắc nhiệm vụ, quân không thiếu một người". Sau chiến thắng vĩ đại ngày 30/4/1975, đất nước thống nhất, Đảng bộ và nhân dân Tiên Hải đã ra sức phấn đấu khôi phục và phát triển kinh tế. Trong công cuộc đổi mới, Đảng bộ và nhân dân trong huyện luôn tin tưởng vào sự lãnh đạo của Đảng, vào đường lối đổi mới, kiên định mục tiêu độc lập dân tộc và chủ nghĩa xã hội, luôn luôn chủ động, sáng tạo phát triển kinh tế, văn hóa - xã hội, giữ vững an ninh chính trị, trật tự an toàn xã hội; xây dựng Đảng, chính quyền, MTTQ và các đoàn thể nhân dân vững mạnh.

Truyền thống lịch sử 195 năm hình thành và phát triển; 93 năm ngày đấu tranh của nông dân Tiên Hải chống thực dân, phong kiến là mốc son chói lọi, luôn là niềm tự hào, là động lực để Đảng bộ, chính quyền và nhân dân Tiên Hải quyết tâm phấn đấu đạt được những thành công mới.

Phát huy truyền thống, phấn đấu vươn xa

PHẠM NGỌC KẾ

Phó Bí thư Huyện ủy, Chủ tịch UBND huyện Tiên Hải

Đổng chí Phạm Ngọc Kế, Phó Bí thư Huyện ủy, Chủ tịch UBND huyện trao giấy khen cho các cá nhân có thành tích trong phong trào thi đua yêu nước năm 2022.

Kế thừa truyền thống cách mạng, niềm tự hào quê hương, ý thức nỗ lực vươn lên trước yêu cầu phát triển, trải qua 195 năm xây dựng và trưởng thành, với tiềm năng và lợi thế, huyện Tiên Hải đang tập trung huy động các nguồn lực, đẩy mạnh phát triển kinh tế - xã hội, chăm lo đời sống nhân dân, phấn đấu hoàn thành các mục tiêu nghị quyết đại hội đảng các cấp nhiệm kỳ 2020 - 2025, tạo bước đột phá vươn lên, đưa Tiên Hải ngày càng phát triển.

Trong quá trình 195 năm hình thành và phát triển, các thế hệ người Tiên Hải luôn đoàn kết, chung lưng đấu cật vượt qua gian nan thử thách, kiên cường chống chọi với thiên tai địch họa, quai đê lấn biển, mở rộng diện tích đất canh tác "đẩy sóng ra xa, kéo chân trời gần lại". Văn hóa của người Tiên Hải mang dấu ấn của nền văn minh sông Hồng, đồng thời cũng hun đúc nên những nét văn hóa đặc trưng, mang dấu ấn riêng, đó là "dùng cảm, kiên cường, đoàn kết, sáng tạo". Tiên Hải là nơi diễn ra các phong trào đấu tranh cách mạng có tiếng vang trong cả nước, được ghi vào lịch sử. Đặc biệt là cuộc biểu tình của nông dân Tiên Hải

ngày 14/10/1930 đã để lại một dấu son trong lịch sử đấu tranh cách mạng của dân tộc. Trong các cuộc kháng chiến bảo vệ Tổ quốc, Tiên Hải đã đóng góp to lớn về sức người, sức của với trên 22.000 người tham gia quân đội. Trong đó có 4.928 liệt sĩ, 618 Bà mẹ Việt Nam anh hùng, 2.500 thương binh, bệnh binh, 2.200 người hoạt động kháng chiến bị nhiễm chất độc hóa học, 427 lão thành cách mạng, 66 gia đình có công với nước, trên 11.000 người tham gia hoạt động kháng chiến. Nhân dân và lực lượng vũ trang huyện Tiên Hải được Nhà nước phong tặng danh hiệu Anh hùng Lực lượng vũ trang nhân dân. Huyện Tiên Hải đã vinh dự được đón Bác Hồ về thăm năm 1962. Đó là những tài sản vô giá của Đảng bộ, chính quyền và nhân dân Tiên Hải.

Hải phát triển, giành được nhiều thành tựu khá toàn diện. Tốc độ tăng trưởng bình quân 3 năm (2021 - 2023) ước đạt 11,01% (giá so sánh 2010), trong đó cơ cấu kinh tế năm 2023: nông nghiệp, lâm nghiệp, thủy sản ước đạt 23,7%; công nghiệp, xây dựng ước đạt 63,05%; dịch vụ, thương mại ước đạt 13,25%. Thu nhập bình quân đầu người năm 2023 ước đạt 63,5 triệu đồng/năm. Xây dựng nông thôn mới đạt kết quả tích cực, huyện được Thủ tướng Chính phủ công nhận đạt chuẩn nông thôn mới năm 2019. Đến tháng 10/2023, toàn huyện có 5 xã đạt nông thôn mới nâng cao. Sản xuất công nghiệp, tiểu thủ công nghiệp phát triển toàn diện cả công nghiệp tập trung, nghề và làng nghề. Khu công nghiệp Tiên Hải được mở rộng với diện tích 466ha (tăng 235ha so với năm 2020). Xây dựng khu công nghiệp Hải Long với diện tích 296ha. Đẩy nhanh tiến độ thực hiện các dự án tại cụm công nghiệp An Ninh và thu hút các nhà đầu tư thứ cấp; triển khai xây dựng hạ tầng tại cụm công nghiệp Nam Hà. Thực hiện Quyết định số 36/2017/QĐ-TTg, ngày 29/7/2017 của Thủ tướng Chính phủ

về việc thành lập Khu kinh tế Thái Bình; Quyết định số 1486/QĐ-TTg, ngày 28/10/2019 của Thủ tướng Chính phủ về phê duyệt Quy hoạch chung xây dựng Khu kinh tế Thái Bình đến năm 2040, tầm nhìn đến năm 2050, chi đạo của Tỉnh ủy, UBND tỉnh, huyện Tiên Hải đã tích cực phối hợp với các sở, ngành triển khai quy hoạch chung xây dựng Khu kinh tế. Đến nay, 5 phân khu được phê duyệt quy hoạch: khu công nghiệp - đô thị - dịch vụ Hải Long; khu du lịch, sân golf Cồn Vành - Cồn Thủ; khu cảng Ba Lạt; khu nuôi trồng thủy sản chất lượng cao xã Nam Hưng - Nam Thịnh - Nam Phú; khu công nghiệp Hưng Phú; hoàn thành đồ án quy hoạch và xây dựng để án công nhận thị trấn Tiên Hải đạt đô thị loại IV... Chất lượng giáo dục và đào tạo được nâng lên, có 72/86 trường đạt chuẩn quốc gia, trong đó 28 trường đạt chuẩn mức độ 2. Công tác chăm sóc, bảo vệ sức khỏe nhân dân được chú trọng. Tỷ lệ người dân tham gia bảo hiểm y tế đạt 92%. Tỷ lệ hộ nghèo giảm còn 2,02%. Đời sống nhân dân của nhân dân trong huyện không ngừng được cải thiện. An ninh chính trị được giữ vững, trật tự an toàn xã hội ổn định.

Tự hào với trang sử 195 năm hình thành và phát triển, Đảng bộ, chính quyền và nhân dân huyện Tiên Hải đã và đang đẩy mạnh các phong trào thi đua yêu nước, đoàn kết thống nhất, giữ vững ổn định chính trị - xã hội. Khai thác tiềm năng, thế mạnh, phát huy có hiệu quả mọi nguồn lực, đẩy mạnh tốc độ công nghiệp hóa, hiện đại hóa, phát triển văn hóa - xã hội. Tiếp tục đẩy mạnh việc học tập và làm theo tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh; đổi mới cách thức lãnh đạo, đẩy mạnh cải cách hành chính, tạo bước đột phá, quyết tâm thực hiện thắng lợi các mục tiêu kinh tế - xã hội Nghị quyết Đại hội Đảng bộ huyện lần thứ XXVIII, nhiệm kỳ 2020 - 2025 để ra, để huyện Tiên Hải phát triển nhanh và bền vững.